

Eugeniusz ZDROJEWSKI*
Weronika TOSZEWSKA**

ANALIZA ZMIAN ROZMIARÓW BEZROBOCIA W POLSCE

Zarys treści: Głównym celem opracowania jest ukazanie zmian wielkości, stopy, struktury i przestrzennego zróżnicowania bezrobocia w Polsce. Analizy obejmują lata 1999-2009 obecnego układu administracyjnego. Artykuł wykonano na podstawie pełnych danych statystycznych, zwłaszcza z serii „Bezrobocie rejestrowe w Polsce...”.

Słowa kluczowe: rozmiary i istota bezrobocia, cechy bezrobotnych, regionalne zróżnicowanie bezrobocia.

Wstęp

Bezrobocie jest zjawiskiem społecznym, polegającym na tym, że część populacji zdolnej do pracy i deklarującej jej podjęcie nie znajduje zatrudnienia. Jest więc efektem niedostosowania podaży i popytu na rynku pracy. Bezrobocie jest jednym z najistotniejszych problemów polskiej gospodarki od początku lat 90. To zapoczątkowanie w 1989 r. procesów dostosowawczych naszej gospodarki do systemu rynkowego przyniosło m. in. nowe dla polskiego społeczeństwa zjawisko o szczególnie dotkliwych skutkach ekonomicznych i społecznych, jakim jest jawne bezrobocie. Jest ono rejestrowane od początku 1990 r. Wcześniej w okresie PRL bezrobocie również istniało przynajmniej w dwóch formach (frykcyjne i ukryte), lecz było maskowane polityką tzw. pełnego zatrudnienia, które w znacznej części miało charakter socjalny. Transformacja ustrojowa i restrukturyzacja gospodarki doprowadziły do urealnienia struktury i rozmiarów zatrudnienia. Na temat przyczyn, charakteru i innych aspektów bezrobocia ukazało się dotychczas wiele publikacji. Ich przegląd dokonał m. in. współautor tego opracowania (E.Z. Zdrojewski 1994, 1998), co pozwala na odstępnie w tym miejscu od ponownego omawiania tych kwestii.

---

* prof. zw. dr hab. Eugeniusz Zdrojewski, Zakład Zarządzania, Instytut Ekonomii i Zarządzania, Politechnika Koszalińska

** mgr Weronika Toszewska, Zakład Zarządzania, Instytut Ekonomii i Zarządzania, Politechnika Koszalińska

Problematyka bezrobocia jest różnorodna i złożona. W ograniczonych ramach tego artykułu nie ma możliwości jej wyczerpującego opisanie. Należało więc dokonać wyboru określonych zagadnień i cenzur czasowych. Zdecydowano się na skrótową analizę zmian rozmiarów i stopy bezrobocia oraz podstawowych struktur bezrobotnych w okresie aktualnie funkcjonujących województw, tj. począwszy od 1999 r. Szczegółową analizę różnych aspektów bezrobocia zakończono na 2009 r., dla którego w momencie kończenia opracowania dostępne były dokładne dane statystyczne. Podstawowym więc celem tego opracowania jest ukazanie zmian wielkości, stopy, struktury i przestrzennego zróżnicowania bezrobocia w Polsce. Analizy obejmują lata 1999-2009. Jest to wystarczający okres do ukazania dynamiki przemian i analizy porównawczej w odniesieniu do szeregu zjawisk charakteryzujących polskie bezrobocie. Artykuł wykonano na podstawie pełnych danych statystycznych. Wykorzystano różnorodne materiały źródłowe, spośród których podstawowe znaczenie miały publikacje GUS, zwłaszcza z serii „Bezrobocie rejestrowane w Polsce...”, zawierające niezbędne dane za poszczególne kwartały i lata objęte badaniem. W związku z tym w niewielkim zakresie korzystano z bogatej literatury przedmiotu. Ponieważ jednak potencjalnych czytelników mogą zainteresować: interpretacja materiałów źródłowych, bądź programy ograniczenia skali tego zjawiska prezentowane przez różnych autorów, jak również uwagi i wnioski płynące z tego opracowania, dokonano wyboru publikacji, które uwzględniono w bibliografii zamieszczonej w końcowej części artykułu. Zaprezentowane wyżej: zakres tematyczny i materiały źródłowe, pozwoliły na zastosowanie analizy statystyczno-opisowej całokształtu problematyki bezrobocia. Ze względu na to, że wszystkie podstawowe informacje statystyczne a także wskaźniki zamieszczono w tabelach syntetycznych, część opisową ograniczono do niezbędnego minimum.

Zmiany rozmiarów bezrobocia

Jak wyżej wspomniano, bezrobocie jest w Polsce rejestrowane od 1990 r. Początkowo liczba bezrobotnych rosła powoli. Zwalniani byli głównie chłopi – robotnicy, zatrudnieni na drugich etatach. W dalszych miesiącach kwartałach i latach przyrosty spowodowane rosnącymi kosztami zatrudnienia, procesami prywatyzacji, wzrostem konkurencyjności – były coraz znaczniejsze. Z danych GUS wynika, iż w końcu stycznia 1990 r. w całym kraju było zarejestrowanych łącznie 58,8 tys. bezrobotnych, co stanowiło 0,3% ogółu czynnych zawodowo. W końcu pierwszego kwartału tegoż roku zarejestrowanych było 266,6 tys. (1,5%), w połowie roku – przeszło pół miliona (568,2 tys., tj. 3,1%), a w końcu roku już 1126,1 tys., tj. 6,1% ogólnej liczby czynnych zawodowo. W następujących latach 1991, 1992, 1993 notowano dynamiczny wzrost liczby bezrobot-

nych. Bardziej szczegółową analizę zmian w kolejnych latach pominięto, wskazując jednocześnie, iż odpowiednie dane zawierają źródła wskazane pod tabelą 1. Warto jednak zauważyć, że w latach 1992 i 1993 przyrost liczby bezrobotnych był mniej dynamiczny, a w drugiej połowie następnego roku oraz w kilku kolejnych latach zaobserwowano tendencję spadkową.

Tabela 1. Bezrobotni zarejestrowani w urzędach pracy (stan w końcu roku)

Table 1. Unemployed persons registered with employment offices (state in the end of year)

Lata	Ogółem	z ogółem			Stopa bezrobocia
		mężczyźni	kobiety	zwalniani grupowo	
w tysiącach ^a					
1998	1831,4	760,0	1071,3	125,4	X
1999	2349,8	1042,5	1307,3	174,4	X
2000	2702,6	1211,0	1491,6	185,8	X
2001	3115,1	1473,0	1642,1	243,1	X
2002	3217,0	1571,2	1645,8	213,1	X
2003	3157,7	1541,0	1634,7	189,9	X
2004	2999,6	1431,1	1568,5	146,0	X
2005	2773,0	1286,6	1486,4	110,6	X
2006	2309,4	1003,7	1305,7	83,3	X
2007	1746,6	729,3	1017,3	55,3	X
2008	1473,8	640,4	833,4	41,0	X
2009	1892,7	926,3	966,4	67,7	X
w odsetkach					
1998	100,0	41,5	58,5	6,8	10,4
1999	100,0	44,4	55,6	7,4	13,1
2000	100,0	44,8	55,2	6,9	15,1
2001	100,0	47,3	52,7	7,8	17,5
2002	100,0	48,8	51,2	6,6	18,0 (20,0)
2003	100,0	48,5	51,5	6,0	20,0
2004	100,0	47,7	52,3	4,9	19,0
2005	100,0	46,4	53,6	2,3	17,6
2006	100,0	43,5	56,5	1,8	14,8
2007	100,0	41,8	58,2	1,7	11,4
2008	100,0	41,8	58,2	3,2	9,5
2009	100,0	48,1	51,1	3,6	11,9

^a Od stycznia 1997 r. liczba zarejestrowanych bezrobotnych nie obejmuje osób odbywających szkolenia lub staż u pracodawcy, a od 1.VI 2004 r. – osób odbywających przygotowania zawodowe w miejscu pracy

Źródło: *Bezrobocie rejestrowane* I-IV kwartał 2008, GUS, Warszawa 2009, s. 30; ibidem, I-IV kwartał 2009, Warszawa 2010, s. 30

Source: Register unemployment I-IV quarter 2008, GUS, Warsaw 2009, p. 30; ibidem, I-IV quarter 2009, Warsaw 2010, p. 30

Zmianę trendu i nieznaczny wzrost liczby bezrobotnych w porównaniu z rokiem poprzednim zauważamy w 1998 r., a w kolejnych latach (zwłaszcza w 1999 r.) przyrost był duży. Wzrost liczby bezrobotnych następował do 2002 r. włącznie.

Począwszy od 2003 r. aż do 2008 r. mamy już do czynienia z systematycznie malejącą liczbą bezrobotnych. Zwłaszcza wyraźne jej zmniejszenie nastąpiło w ciągu 2007 r. Tendencja spadkowa utrzymała się również w roku następnym. Oceniono ją jako zjawisko pocieszające być może rozpoczynające dalszą, trwałą tendencję spadkową. Te kilka lat stanowiły już czwarty okres istotnych zmian w ustawicznie zmniejszających się rozmiarach bezrobocia do poziomu 1473,8 tys. Warto podkreślić, iż był to poziom najniższy od 1991 r. Niestety w 2009 r. znowu nastąpił wzrost liczby bezrobotnych.

W pierwszych kilku latach miał miejsce znaczny dopływ nowych bezrobotnych zwolnionych z powodu likwidacji zakładów pracy. Począwszy od 1993 do 1997 r. obserwowano spadek liczby tzw. zwolnień grupowych. Pozostawało to w związku z restrukturyzacją i prywatyzacją zakładów pracy, gdyż przyjmowano kilkuletnie okresy ochronne gwarantujące utrzymanie określonego poziomu zatrudnienia.

Po upływie tego okresu zwolnienia grupowe ponownie uległy nasileniu, chociaż nie osiągnęły już poziomu z lat 1991-1994. W 1998 r. zaznaczył się niewielki wzrost. Utrzymywał się on do 2001 r. włącznie. Począwszy od następnego roku obserwujemy już stały spadek liczby zwolnień grupowych, z wyjątkiem 2009 r., w którym ponownie odnotowano wzrost.

Zmniejszanie się ogólnej liczby bezrobotnych w latach 1994-1997 miało oczywiście związek z okresami ochronnymi, a częściowo były też rezultatem pewnego ożywienia życia gospodarczego, które miało niestety charakter przejściowy. Stagnacja gospodarcza nie sprzyjała wzrostowi zatrudnienia.

Równocześnie liczba bezrobotnych była istotną i bezpośrednią przyczyną utrzymującego się przez wiele lat wysokiego poziomu bezrobocia. Rosło ono zwłaszcza wtedy, gdy odpływ z bezrobotnych był mniejszy od liczby rejestrujących się w urzędzie pracy. Z danych tabeli 2 wynika, iż taka sytuacja utrzymywała się do 2002 r. włącznie. Od roku następnego, a zwłaszcza od 2004 obserwujemy malejącą przewagę odpływu bezrobotnych nad napływem, co sprzyja zmniejszeniu rozmiarów bezrobocia.

Zjawisko bezrobocia cechuje m.in. duże przestrzenne zróżnicowanie, a także dynamika zmian zachodzących w czasie. Jednakże charakterystyczną cechą jest to, że zarówno na początku aktualnego układu administracyjnego jak i w ostatnim roku objętym analizą zauważamy najmniejsze i największe liczby bezwzględne w tych samych województwach. W 1999 r. relatywnie najmniejsze liczby zarejestrowanych w urzędach pracy dostrzegamy w województwach: opolskim 59,5 tys., podlaskim 72,8 tys., w lubuskim 74,7 tys. Do końca 2009 r.

minimalne wielkości utrzymały się w tych samych regionach, jedynie z tą różnicą, że były one znacznie mniejsze i wynosiły w opolskim 47,1 tys., podlaskim 61,2 tys., lubuskim 61,1 tys. osób.

Tabela 2. Napływ i odpływ bezrobotnych w okresie sprawozdawczym (w tys.)

Table 2. The influx and the efflux of the unemployed in the reporting period (in thousands)

Lata	Bezrobotni według stanu w końcu okresu	Napływ	Odpływ	W tym	Przyrost lub spadek bezrobocia w stosunku do okresu poprzedniego
				bezrobotni, którzy podjęli pracę	
1999	2349,8	2562,9	2044,3	1009,9	518,6
2000	2702,6	2475,9	2123,0	1063,9	352,9
2001	3115,1	2476,2	2063,7	1008,8	412,5
2002	3217,0	2550,2	2448,3	1186,9	101,9
2003	3175,7	2642,2	2683,5	1297,3	- 41,3
2004	2999,6	2684,1	2860,2	1364,6	- 276,1
2005	2773,0	2793,2	3019,8	1365,8	- 226,6
2006	2309,4	2692,3	3155,9	1412,7	- 463,6
2007	1746,6	2491,3	3053,4	1266,5	- 562,1
2008	1473,8	1152,6	1344,2	492,2	-191,6

Źródło: *Bezrobocie rejestrowane* I-IV kwartał 2004 r., GUS, Warszawa 2005, s. 30; ibidem, I-IV kwartał 2007, s. 33; ibidem, I-IV kwartał 2008, s. 33; obliczenia własne

Source: Register unemployment I-IV quarter 2004, GUS, Warsaw 2005, p. 30; ibidem, I-IV quarter 2007, p. 33, ibidem I-IV quarter 2008, p.33; own calculations

Również największe liczby bezrobotnych obserwujemy w tych samych latach i województwach, chociaż uległy one w międzyczasie znacznemu zmniejszeniu. Maksymalne wielkości zauważamy zarówno w 1999 r. (249,2 tys.) i w 2009 r. (224,5 tys.) w województwie mazowieckim, na drugim miejscu znajdowało się województwo śląskie (odpowiednio 210,3 tys. i 168,4 tys.), a na trzecim dolnośląskie (203,4 tys. i 146,3 tys. osób). Warto dodać, że w regionach nadmorskich notowano w tych samych latach odpowiednio w pomorskim 124,7 tys. i 100,3 tys., w zachodniopomorskim 130,9 tys. i 105,9 tys. osób.

Przedstawiony wyżej obraz regionalnego zróżnicowania nie jest w pełni porównywalny, ponieważ poszczególne województwa cechują się różną liczbą ludności. Z tego też względu w dalszej części opracowania porównamy również stopy bezrobocia.

Zmiany stopy bezrobocia

Analizę porównawczą zmian zachodzących w czasie oraz w układzie regionalnym ułatwiają liczby względne, w tym przypadku obliczona dla poszczególnych lat i województw stopa bezrobocia (por. tabela 1). W końcu pierwszego roku zapoczątkowanej rejestracji bezrobotnych, wskaźnik ten osiągnął wartość 6,1%. W roku następnym (1991) przekroczył wartość 10% (11,4%) i wykazywał wzrost do 1994 r. włącznie.

Później w latach 1995 do 1997 zaznaczył się przejściowy spadek udziału bezrobotnych w ogólnej liczbie cywilnej ludności aktywnej zawodowo. Interpretowano to przede wszystkim, jako rezultat pewnego ożywienia gospodarczego. Poza tym był to również pośredni skutek okresowego spowolnienia procesu prywatyzacji i związanej z tym racjonalizacji zatrudnienia, a także rosnącej liczby osób znajdujących pracę w tzw. szarej strefie.

Oslabienie tempa wzrostu gospodarczego pod koniec dekady lat 90. minionego stulecia, a także dalsza racjonalizacja zatrudnienia, wymuszona koniecznością obniżenia kosztów produkcji, przyczyniły się do ponownego, tym razem dość znacznego wzrostu rozmiarów i stopy bezrobocia. Mimo rozlicznych działań, wysoki poziom dezaktywizacji siły roboczej utrzymywał się aż do 2003 r. Należy wyjaśnić sprawę podwójnego wskaźnika zamieszczonego w roku 2002. Otóż Narodowy Spis Powszechny przeprowadzony w tym samym roku wykazał, że rzeczywisty poziom bezrobocia był wyższy niż wcześniej szacowano.

Dopiero w następnym roku zaznaczył się spadek stopy bezrobocia. Traktowano go jako początek długotrwałego trendu malejącego, ze wszech miar pożądanego. Niekorzystnymi cechami polskiego rynku pracy są bowiem: nadal wysoki poziom bezrobocia, duża jego trwałość, a także znaczne zróżnicowanie tego zjawiska w przekroju regionalnym.

Spadek stopy bezrobocia obserwowany od 2004 r. świadczy o coraz lepszym wykorzystaniu zasobów pracy w Polsce. Potwierdzeniem tego trendu była rosnąca liczba zatrudnionych osób. Tendencja ta jest również wspomagana przez liczne wyjazdy Polaków do pracy poza granicami kraju. W niektórych regionach i branżach odczuwany był nawet niedobór rąk do pracy. Rodacy pracujący za granicą wzywani byli do powrotu do kraju. Podejmowane były różnorodne działania zachęcające różne grupy społeczne, dotychczas bierne zawodowo, do podejmowania pracy.

To dobrze, że dotychczasowe rozmiary bezrobocia uległy zmniejszeniu. Oby ten proces utrzymywał się jak najdłużej. Niepokoją jednak przewidywania analityków rynku pracy, iż nadzieja na obniżenie stopy bezrobocia do bezpiecznego poziomu („bezpiecznej bariery”) oscylującego wokół 5%, mogą wkrótce ulec zahamowaniu. I tak się właśnie stało. W dobie globalizacji, najpierw trudności finansowe, a potem spowolnienie rozwoju gospodarczego, doprowadziło do wzrostu stopy bezrobocia w 2009 r.

Innym problemem do rozwiązania, oprócz nadal wysokiego poziomu bezrobocia, jest potrzeba ograniczenia jego rozpiętości w skali poszczególnych regionów. Oczywiście i pod tym względem w okresie istnienia aktualnego układu administracyjnego, nastąpiła pewna poprawa. Jednakże dotychczasowe wysiłki i starania są niewystarczające.

W końcu pierwszego roku funkcjonowania obecnego podziału administracyjnego, rozpiętość pomiędzy najwyższym poziomem bezrobocia notowanym w województwie warmińsko-mazurskim (22,4%), a najniższym istniejącym w województwie mazowieckim (9,5%) wynosiła 12,9 punktów procentowych. Do końca 2009 r. zmalała do 11,2 punktów (między warmińsko-mazurskim 20,2% a mazowieckim 9,0%), czyli o niecałe 2 punkty (1,7).

W końcu 1999 r. stosunkowo najwyższą stopę bezrobocia notowano w województwach warmińsko-mazurskim (22,4%), zachodniopomorskim (18,1%) i lubuskim (17,5). Relatywnie najniższe wskaźniki notowano wówczas w województwach: mazowieckim (9,5%), małopolskim (10,2%), śląskim (10,4) i wielkopolskim (10,5%).

Do końca 2009 r. nadal najwyższy poziom bezrobocia wykazywały województwa: warmińsko-mazurskie (20,2%) i zachodniopomorskie (16,5%), przy czym wartość wskaźnika uległa obniżeniu. Na trzeciej pozycji od końca utrzymało się województwo lubuskie ze wskaźnikiem 15,9%.

W zbiorze województw o relatywnie najniższej stopie bezrobocia nastąpiły spore przetasowania. W 2009 r. czołówkę stanowiły województwa: mazowieckie (9,0%), wielkopolskie (9,1%), śląskie (9,2%) i małopolskie (9,7%). Warto dodać, że grupa dużych miast stanowiących powiaty grodzkie osiągnęła jeszcze niższe wskaźniki bezrobocia. Z analizy porównawczej wynika, iż regiony z relatywnie najwyższą stopą bezrobocia rejestrowanego położone są w północnej i zachodniej części kraju z wyjątkiem województw dolnośląskiego i pomorskiego.

Bezrobocie na obszarach wiejskich

Spośród różnych kategorii bezrobotnych, od wielu lat sporo uwagi poświęca się bezrobociu wiejskiemu. Dotyczy to zwłaszcza regionów, w których duży udział we władaniu użytkami rolnymi miały dawniej PGR.

Populacji bezrobotnych mieszkających na obszarach wiejskich relatywnie więcej uwagi poświęca się począwszy od 1994 r. Wówczas to bezrobotni mieszkający na wsi stanowili 40,8%. W 1998 r. ich udział w ogólnej populacji bezrobotnych wzrósł do 45,6%. Od następnego roku jego wartość uległa zmniejszeniu do 41,7% w 2003 r. W kolejnych kilku latach ponownie notowano wzrost tego wskaźnika do 44% w 2009 r.

Tabela 3. Wybrane dane o bezrobotnych mieszkających na wsi (stan w końcu IV kwartału w tys.)

Table 3. Chosen details about unemployed persons living in the countryside (state in the end of the IV quarter in thousands.)

Lata	Ogółem	Nieposiadający prawa do zasiłku	Nowo zarejestrowani w IV kwartale	Wyrejestrowani w IV kwartale	W tym podjęli pracę
1999	1055,5	811,2	265,2	180,0	88,6
2000	1180,2	948,4	268,0	179,0	87,6
2001	1328,7	1070,9	273,0	180,2	84,0
2002	1341,3	1123,7	268,5	212,3	96,6
2003	1325,8	1133,3	287,2	225,5	109,2
2004	1261,6	1087,0	278,0	248,1	106,0
2005	1180,4	1026,1	294,4	268,5	118,1
2006	1004,6	874,7	280,1	281,2	120,8
2007	785,7	675,9	274,4	263,3	109,4
2008	670,4	546,9	577,4	244,2	91,4
2009	832,9	669,5	339,5	253,8	103,8

Źródło: Bezrobocie rejestrowane I-IV kwartał 2007..., s. 42; ibidem, I-IV kwartał 2009..., s. 42

Source: Register unemployment I-IV quarter 2007, GUS, , p. 42; ibidem, I-IV quarter 2009, Warsaw 2010, p. 42

Chociaż jest to i tak wysoki poziom wielu autorów uważa, iż jest on znacznie zaniżony, gdyż obszary wiejskie są faktycznie dotknięte bezrobociem w stopniu o wiele większym niż miasta. Publicysta „Rzeczpospolitej” Szot, powołując się na szczegółowe badania dowodzi, że bezrobocie jawne łącznie z bezrobociem ukrytym na wsi szacuje się na około 2 mln osób, co stanowi 57% tych dwóch kategorii bezrobocia (por. artykuł zamieszczony na łamach „Rzeczpospolitej” z 19 IV i 20 VI 2001 r.). Jest prawdopodobne, iż nadal utrzymuje się na analogicznym poziomie.

Warto zauważyć, iż znikomy odsetek bezrobotnych mieszkających na wsi posiada gospodarstwo rolne. Z danych GUS (Bezrobocie rejestrowane I-IV kwartał 2003 r., s. 11) wynika, że w okresie od końca grudnia 1999 r. do końca grudnia 2003 r. wskaźnik ten wahał się od 1,6% do 1,8 % i nadal ulega niewielkim zmianom.

Różnorodne informacje o bezrobociu rejestrowanym na wsi w okresie od 1999 do 2009 r., przedstawiono w tabeli 3. Dość znaczący spadek ogólnej liczby bezrobotnych zaznaczył się dopiero w trzech ostatnich latach tego okresu. Równocześnie względny spadek wskazują liczby osób wyrejestrowanych z bezrobocia, w tym również podejmujących pracę (z wyjątkiem 2009 r.)

W publikacjach GUS znajdują się także dane uwzględniające przekroje wojewódzkie. Obliczane na ich podstawie wskaźniki są dość zaskakujące. Otóż okazuje się, że np. w 2002 r. najwyższy poziom bezrobocia na wsi wynoszący aż 63%, stwierdzono w województwie podkarpackim. W dwóch innych województwach, a mianowicie w lubelskim (53,8%) i świętokrzyskim (54,3%) przekraczał on 50%. Są to regiony o charakterze rolniczym, o niezbyt wysokim poziomie uprzemysłowienia i urbanizacji. Ale i udział rolnictwa uspołecznionego nie osiągnął tam nigdy takich rozmiarów jak w kilku województwach ziem zachodnich i północnych Polski.

Najniższy poziom bezrobocia w tym samym roku, który wynosił 17,5%, stwierdzono w województwie śląskim, czego nie można uznać jako zaskakujące. To region wysoko uprzemysłowiony i zurbanizowany o niskim udziale procentowym ludności wiejskiej. Dezaktywizację zawodową na wsi w granicach nieznacznie przekraczających jedną trzecią, stwierdzono wówczas w województwach: dolnośląskim (33,1%) i łódzkim (również 33,1%), czego można się było spodziewać. W województwach nadmorskich stopa bezrobocia na wsi była zbliżona do średniej krajowej (41,7%) i wynosiła w województwie zachodniopomorskim 40,1%, w pomorskim 41,9%.

Do końca 2007 r. nastąpiły niewielkie zmiany w uszeregowaniu województw. Niewielkiemu wzrostowi uległ średni poziom bezrobocia na obszarach wiejskich całego kraju do 45%. Wzrosły też odsetki bezrobotnych w grupach regionów o najniższej i najwyższej stopie. Najniższy poziom bezrobocia utrzymywał się nadal w województwach: śląskim (19,4), dolnośląskim (35,7%) i łódzkim (36,1). Niewiele się zmieniło do końca 2009 r.

Również w tych samych dwóch województwach zauważamy w dalszym ciągu najwyższe wskaźniki bezrobocia. Są to województwa: podkarpackie (63,2%) i świętokrzyskie (56,2%). Na pozycji trzeciej nastąpiła zmiana. Zamiast lubelskiego, pojawiło się województwo małopolskie ze wskaźnikiem bezrobocia wynoszącym 54,7%. W województwach nadmorskich stopa bezrobocia na wsi utrzymywała się na poziomie zbliżonym do średniej krajowej i wynosiła w zachodniopomorskim 43,7%, w pomorskim 48,3%.

Powyższa prezentacja zmian wskaźnika bezrobocia w ujęciu regionalnym, pozwala na wysunięcie dwóch podstawowych wniosków. W dalszym ciągu utrzymuje się duże regionalne zróżnicowanie stopy bezrobocia, przy czym w tych samych województwach zauważamy jej ekstremalne wartości. I drugie ogólne spostrzeżenie: podczas gdy ogólny poziom bezrobocia w kraju i poszczególnych jego regionach obniża się, na obszarach wiejskich obserwujemy wzrost stopy bezrobocia. Oznacza to, iż w miastach w szybszym tempie niż na wsi postępuje aktywizacja życia społeczno-gospodarczego.

Struktura bezrobocia według płci i wieku

Przez kilka pierwszych miesięcy wśród rejestrujących się bezrobotnych przeważali mężczyźni. Jednak już pod koniec trzeciego kwartału 1990 r. przewagę liczebną uzyskały kobiety. Taka sytuacja utrzymuje się w dalszym ciągu, wykazując niekiedy spore wahania wskaźnika, np. w latach 2002 i 2007 (por. tabela 1). Stale jednak większość populacji bezrobotnych stanowią kobiety. W skali poszczególnych województw obserwujemy jednak spore zróżnicowanie pod tym względem. Przez szereg lat w kilku województwach kobiety stanowiły mniej niż 50%. Przykładowo w 2002 r. taką sytuację zaobserwowano w pięciu województwach tj. w lubelskim, łódzkim, mazowieckim, podkarpackim i świętokrzyskim, przy czym najniższy ich udział obserwujemy w województwie lubelskim (48,6%). W jednym województwie, a mianowicie w podkarpackim, kobiety i mężczyźni partycypowali równo, mając po 50% udziału wśród ogółu bezrobotnych.

We wszystkich pozostałych regionach udział kobiet przekroczył wówczas 50%. Stosunkowo najwyższe odsetki w ogólnych liczbach bezrobotnych zanotowano w województwach: śląskim (53,7%), opolskim (53,3%) oraz kujawsko-pomorskim (52,8). W województwach nadmorskich udział kobiet był nieco wyższy od średniej krajowej (51,2%), i wynosił: w województwie pomorskim 52,0%, zachodniopomorskim 51,8%.

Do końca 2007 r. zaszły pod tym względem dość istotne zmiany. Nie ma już ani jednego województwa ze wskaźnikiem poniżej 50%. Relatywnie najniższe udziały kobiet w ogólnych liczbach bezrobotnych zauważamy w województwach: świętokrzyskim (52,2%), lubelskim (53,2%), łódzkim (53,3%) i mazowieckim (53,4%). Aż w sześciu województwach wskaźniki przekraczały 60%. Przy czym stosunkowo najwyższe odsetki kobiet wykazały województwa: wielkopolskie (65,8%), pomorskie (64,6%), i kujawsko-pomorskie (61,7%). Podobny rozkład wskaźników utrzymywał się w następujących latach.

Bezrobocie dotyka przede wszystkim ludzi młodych. W końcu IV kwartału 1999 r. populacja bezrobotnych w wieku do 34 lat stanowiła łącznie aż 57,6%. W okresie do końca 2007 r. jej udział zmniejszył się do 46,9%. To znacząca poprawa, jednakże nadal jest to zbyt wysoki odsetek. A do końca 2009 r. wzrósł ponownie do 51,4%.

Analiza danych zamieszczonych w tabeli 4 dowodzi, że niemal na stałym poziomie utrzymuje się bezrobocie w grupie osób w wieku 25-34 lata. Stały wzrost cechuje zespoły roczników 45-54 lat (z wyjątkiem ostatnich dwóch lat) oraz liczących 55 lat i więcej. W szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy znajdują się osoby ostatniej grupy wiekowej, ponieważ osób w wieku 55 i więcej lat (a nieraz nieco młodszych) różne zakłady pracy i instytucje niechętnie przyjmują do pracy. Niepokojący jest stale wysoki udział wśród ogółu bezrobotnych, osób w wieku 25-34 lat. Najwyższy ich udział notowano w 2007 r.

w województwach: lubelskim (34,2%), podkarpackim (30,4%) i świętokrzyskim (25,4%), a najniższy w opolskim (25,4%) i dolnośląskim (25,7%).

Pocieszający jest natomiast systematycznie malejący udział najmłodszej grupy bezrobotnych. W okresie od 1999 do 2007 odsetek osób liczących do 25 lat obniżył się z niemal jednej trzeciej do jednej piątej całej populacji bezrobotnych. Choć w ostatnich dwóch latach udział ten nieco wzrósł, można jednak uznać iż problem dezaktywizacji zawodowej tej grupy osób został zasadniczo rozwiązany. Podstawową rolę w tym względzie odegrały zapewne programy preferujące młodych na rynku pracy.

Tabela 4. Bezrobotni według wieku (stan na koniec IV kwartału)

Table 4. The unemployed according to the age (state for the end of the IV quarter)

Lata	Ogółem	W tym w wieku				
		do 25 lat	25-34	35-44	45-54	55 lat i więcej
1999	2349,8	729,5	623,4	588,0	367,7	41,1
2000	2702,6	823,5	713,2	656,5	461,9	47,5
2001	3115,1	918,0	836,7	724,4	572,4	63,6
2002	3217,0	895,8	881,6	721,2	639,3	79,1
2003	3175,5	825,5	889,9	690,4	674,3	95,7
2004	2999,6	728,2	844,7	628,5	681,8	116,4
2005	2773,0	626,1	778,5	567,0	660,2	141,2
2006	2309,4	476,7	641,6	460,2	576,8	154,2
2007	1746,6	332,7	485,2	336,9	443,7	148,1
2008	1473,8	304,6	418,7	273,9	347,9	128,7
2009	1892,7	425,9	547,8	345,4	404,4	169,2
w odsetkach						
1999	100,00	31,1	26,5	25,0	15,6	1,8
2000	100,00	30,5	26,4	24,3	17,0	1,8
2001	100,00	29,5	26,8	23,3	18,4	2,0
2002	100,00	27,8	27,4	22,4	19,9	2,5
2003	100,00	26,1	28,0	21,7	21,2	3,0
2004	100,00	24,3	28,1	21,0	22,7	3,9
2005	100,00	22,6	28,1	20,4	23,8	5,1
2006	100,00	20,6	27,8	19,9	25,0	6,7
2007	100,00	19,1	27,8	19,3	25,4	8,4
2008	100,00	20,7	28,4	18,6	23,6	8,7
2009	100,00	22,5	28,9	18,2	21,4	9,0

Źródło: Bezrobocie rejestrowane w Polsce I-IV kwartał 2007, s. 50; ibidem, I-IV kwartał 2009..., s. 38, obliczenia częściowo własne

Source: Register unemployment in Poland I-IV quarter 2007, p. 50.; ibidem, I-IV quarter 2009, p. 38, partly own calculations

Bezrobotni według poziomu wykształcenia

Rozmiary liczebne i stopa bezrobocia w dużym stopniu zależą od poziomu wykształcenia siły roboczej. Większość bezrobotnych rejestrujących się w urzędach pracy to osoby o stosunkowo niskim poziomie wykształcenia (tabela 5). Dwie najliczniejsze grupy wśród bezrobotnych to osoby posiadające wykształcenie zasadnicze oraz gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe stanowiące w końcu grudnia 2009 r. odpowiednio 28,9% i 28,8%. Obie te populacje łącznie stanowiły 57,7% ogólnej liczby bezrobotnych. Wskaźnik ten oznacza jednak pewną poprawę, bo jeszcze dwa lata wcześniej sięgał prawie 62% (61,9%).

Warto jednak zauważyć, iż obie grupy bezrobotnych od początku okresu objętego badaniem (tj. od 1999 r.), cechuje malejący udział w całej zbiorowości. W tym właśnie roku stanowili łącznie aż 71,3% i jeszcze w 2005 r. 65,0% ogółu bezrobotnych.

Rośnie natomiast procentowy udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym. Jest to zjawisko niepokojące zwłaszcza w odniesieniu do osób z wykształceniem wyższym. Mała zmienność wskaźnika cechuje bezrobotnych legitymujących się wykształceniem średnim zawodowym. Przez cały ten okres oscyluje zasadniczo wokół jednej piątej, a ściślej między 20,6% a 22,1%.

Na uwagę zasługuje odmiennosc struktury wykształcenia bezrobotnych mężczyzn i kobiet. W końcu 2007 r. 44,9% kobiet bezrobotnych posiadało wykształcenie średnie i wyższe, podczas gdy odsetek mężczyzn z tym samym poziomem wykształcenia wyniósł tylko 28,6%. Jeżeli wyodrębnimy tylko wykształcenie wyższe, to okaże się, że bezrobotni mężczyźni stanowili 5,3%, a kobiety 8,0%. Szkoda, że tak wysoki odsetek osób o relatywnie najwyższych kwalifikacjach ma kłopoty na rynku pracy.

Bez pracy pozostaje stosunkowo najmniej osób z wykształceniem wyższym. Obserwuje się jednak duże zróżnicowanie regionalne wskaźnika bezrobotnych tej populacji. Najniższy poziom np. w 2007 r. stwierdzono w województwie kujawsko-pomorskim (4,4%), a najwyższy w lubelskim (9,4%), który przeszło dwukrotnie przewyższa ten minimalny. Relatywnie niskie wartości wskaźnika zauważamy też w województwach: warmińsko-mazurskim (4,7%), lubelskim (5,2%), zachodniopomorskim (5,5%), i pomorskim (5,8%). Stosunkowo wysokimi odsetkami bezrobotnych z tym cenzusem wykształcenia oprócz lubelskiego charakteryzują się województwa świętokrzyskie (8,8%), podlaskie (8,2%) i małopolskie (8,0%).

Tabela 5. Bezrobotni według poziomu wykształcenia (stan w końcu IV kwartału)**Table 5.** The unemployed according to the level of education (state in the end of the IV quarter)

Lata	Ogółem	w tym z wykształceniem				
		wyższym	średnim zawodowym ^a	średnim ogólnokształcącym	zasadniczym zawodowym	gimnazjalnym ^b , podstawowym i niepełnym podstawowym
w tysiącach						
1999	2349,8	47,7	483,0	142,0	898,2	778,9
2000	2702,6	69,4	561,9	168,7	998,8	903,8
2001	3115,1	100,5	666,0	192,1	1142,5	1014,0
2002	3217,0	126,6	683,6	199,0	1163,7	1044,1
2003	3175,7	140,2	673,6	206,1	1227,4	1028,3
2004	2999,6	149,4	655,8	209,4	1014,4	970,6
2005	2773,0	152,4	606,7	211,5	903,6	898,8
2006	2309,4	140,7	508,8	194,9	713,9	751,1
2007	1746,6	120,2	386,2	159,0	516,6	564,6
2008	1473,8	124,8	328,5	150,1	422,1	448,3
2009	1892,7	178,3	418,4	203,8	547,7	544,4
w odsetkach						
1999	100,0	2,0	20,6	6,0	38,2	33,1
2000	100,0	2,6	20,8	6,2	37,0	33,4
2001	100,0	3,2	21,4	6,2	36,7	32,4
2002	100,0	3,9	21,2	6,2	36,2	32,5
2003	100,0	4,4	21,2	6,5	35,5	32,4
2004	100,0	5,0	21,9	7,0	33,8	32,4
2005	100,0	5,5	21,9	7,6	32,6	32,4
2006	100,0	6,1	22,0	8,5	30,9	32,5
2007	100,0	6,9	22,1	9,1	29,6	32,3
2008	100,00	8,5	22,3	10,2	28,6	30,4
2009	100,00	9,4	22,1	10,8	28,9	28,8

^a Łącznie ze szkołami policealnymi. ^b Od II kwartału 2002 r. gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe; poprzednio podstawowe i niepełne podstawowe.

Źródło: Bezrobocie rejestrowane, I-IV kwartał 2007..., s. 38; ibidem, I-IV kwartał 2008..., s. 38, ibidem, I-IV kwartał 2009..., s. 38

Source: Register unemployment I-IV quarter 2007..., p. 38; ibidem, I-IV quarter 2008..., p. 38, I-IV quarter 2009..., p. 38

Do niedawna (do 2005 r. włącznie) najwyższy udział bezrobotnych miały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Przez następnych kilka lat wyższe o kilka punktów procentowych odsetki wykazują bezrobotni o wykształceniu gimnazjalnym i niższym. Łącznie najwyższe odsetki tych dwóch kategorii bezrobotnych w końcu 2007 r. odnotowano w województwach mazowieckim (65,4%), zachodniopomorskim (66%) i lubuskim (65,4%), natomiast najniższe w lubelskim (55,1%), małopolskim (55,9%) i świętokrzyskim (57,0%). Pod koniec 2009 r. ponownie lekką przewagę procentową uzyskali bezrobotni z wykształceniem zasadniczym.

Bezrobotni poprzednio pracujący

Bezrobotni będący w ewidencji urzędów pracy to w większości osoby, które poprzednio pracowały. Z danych GUS wynika, iż w końcu 1999 r. stanowili oni 76,3%, w 2005 r. – tyle samo (tj. 76,3%), a w 2007 r. nieco więcej bo 76,8% ogółu bezrobotnych. W tym ostatnim roku pracowali oni głównie w sektorze prywatnym (898,0 tys.), a 251,1 tys. osób w sektorze publicznym, przy czym pominięto osoby, dla których nie ustalono rodzaju działalności w ostatnim miejscu pracy. W następnych dwóch latach sytuacja zmieniła się o tyle, że odsetek wcześniej pracujących bezrobotnych wzrósł do 78,8%.

Tabela 6. Bezrobotni poprzednio pracujący (stan w końcu roku)

Table 6. Previously working unemployed persons (state in the end of year)

Wyszczególnienie	Lata						
	1999	2001	2003	2005	2007	2008	2009
Bezrobotni poprzednio pracujący (w tys.)	1792,9	2375,7	2411,5	2116,4	1341,8	1144,8	1493,9
w tym							
w rolnictwie,	130,0	105,0	99,9	87,1	53,7	41,2	47,3
łowiectwie	5,8	4,4	4,2	4,1	4,0	3,6	3,2
i leśnictwie:							
w tys.							
w % ogółem							

Źródło: Bezrobocie rejestrowane w Polsce I-IV kwartał 2007..., s. 55; ibidem, I-IV kwartał 2008..., s. 54

Source: Register unemployment in Poland I-IV quarter 2007..., p. 55; ibidem, I-IV quarter 2008..., p. 54

Wszystkich bezrobotnych poprzednio pracujących podzielono na 6 grup. W 2007 r. były to następujące liczby osób: przetwórstwo przemysłowe 303,9 tys., handel i naprawy 237,7 tys., rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo 53,7 tys., administracja publiczna i obrona narodowa 98,1 tys., pozostała działalność usługowa 121,5 tys. osób. W następnych dwóch latach nie zanotowano istotniejszych zmian.

Ze względu na to, że najwyższy poziom bezrobocia utrzymuje się przede wszystkim w tzw. pociągach województwach północnej i zachodniej części kraju, w tabeli 6 wyodrębniono zbiorowość bezrobotnych, którzy przed zarejestrowaniem się pracowali w rolnictwie, leśnictwie i łowiectwie. W 1992 r. stanowili oni 10,2% ogółu bezrobotnych. W miarę upływu czasu następuje spadek udziału tych grup bezrobotnych poprzednio pracujących, z 5,8% w 1999 r., do 3,2% w roku kończącym okres objęty analizą.

Podstawowe znaczenie ma malejący udział pracujących w rolnictwie uspołecznionym. Byłe PGR dawno ogłosiły upadłość, większość rolniczych spółdzielni produkcyjnych uległo rozwiązaniu, więc spadek liczby zatrudnionych w tym dziale gospodarki wydaje się zupełnie oczywisty.

Dane statystyczne i wyniki obliczeń zamieszczone w tabeli 6 nie są w pełni porównywalne (działy gospodarki narodowej, później sekcje, zmianie uległy granice województw). W tej sytuacji zróżnicowanie regionalne i zmiany zachodzące w czasie, przedstawiono niżej w sposób uproszczony jedynie w odniesieniu do dawnego makroregionu północnego. Zamierzono w ten sposób zweryfikować głoszoną przez niektórych autorów tezę, że w rolniczych regionach północnej Polski wysoki poziom bezrobocia był (i nadal jest) spowodowany wysokim udziałem byłych PGR-ów we władaniu ziemią i licznymi niegdyś grupami pracowników w tym sektorze.

Wyniki obliczeń nie potwierdziły tej tezy. Udział pracujących w rolnictwie i leśnictwie był silnie zróżnicowany w układzie regionalnym. W końcu 1993 r. skalę zmienności wyznaczyły następujące wartości ekstremalne wskaźnika: 1,6% w byłym województwie łódzkim i 22,1% w byłym województwie piłskim, przy średniej krajowej stopie bezrobocia wynoszącej w tej grupie zawodowej 9,7%.

W województwach byłego makroregionu północnego stopa bezrobocia wynosiła wówczas w woj. gdańskim 6,5%, w elbląskim 16,9%, słupskim 13,6%, koszalińskim 21,8%, szczecińskim 18,8%. Tak więc wskaźniki wykazane w byłych województwach nadmorskich były znacznie wyższe od średniej krajowej. Jedynie w byłym województwie gdańskim wskaźnik ten był wyraźnie niższy od średniej krajowej. Jednakże w żadnym województwie nadmorskim nie osiągnął jednej piątej części całej populacji bezrobotnych. Te grupy zawodowe nie mogły więc mieć dominującego wpływu na ogólny poziom tego zjawiska. Oczywiście znacznie większe wartości przybierałyby te wskaźniki, gdy-

by były obliczane jedynie dla obszarów wiejskich tych regionów (czyli tzw. bezrobocia wiejskiego).

W nawiązaniu do danych tabeli 6, obliczono analogiczne wskaźniki dla obecnych dwóch województw nadmorskich. Okazało się, że w 2002 r. bezrobotni poprzednio pracujący w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie przeciętnie w kraju stanowili 4,3%, w województwach pomorskim 5,2% w zachodniopomorskim 8,2%.

Bezrobocie według stażu pracy

Analiza danych zawartych w tabeli 7 wskazuje, iż prawie jedna czwarta bezrobotnych nie ma żadnego stażu pracy, przy czym wskaźnik ten cechuje duża trwałość. Pod koniec tego okresu udział ten nieco zmalał (do 21,1%). Stosunkowo wysoki jest również procentowy udział osób mających krótki staż (do jednego roku). Razem te dwie zbiorowości bezrobotnych w końcu 2009 r. stanowiły 36,0%.

Na zbliżonym poziomie kształtowały się przez kilka lat dość odległe od siebie pod względem stażu grupy bezrobotnych. Chodzi o osoby, które przed rejestracją pracowały od 1 do 5 lat i od 10 do 20 lat oraz 5-10 lat i 20-30 lat. Jedne grupy cechuje względna stabilność (20-30 lat), natomiast w innych widoczne są pewne wahania wartości wskaźnika w poszczególnych latach (1-5 lat). Najniższy odsetek ogółu niepracujących, lecz deklarujących gotowość podjęcia pracy, stanowią bezrobotni ze stażem wynoszącym 30 lat i więcej, chociaż wartość wskaźnika stale rośnie.

Zauważalne są również inne prawidłowości, np. bezrobotnych ze stażem 1-5 lat cechuje procentowy wzrost udziału w ostatnich kilku latach. Natomiast populację legitymującą się stażem 10-20 lat charakteryzuje systematyczny spadek udziału.

Tabela 7. Bezrobotni według stażu pracy (stan w końcu roku)**Table 7.** The unemployed according to the work experience (state in the end of year)

Lata	Ogółem	Według stażu pracy						
		do 1 roku	1 – 5	5 – 10	10 – 20	20 – 30	30 lat i więcej	bez stażu
w tysiącach								
1999	2349,8	359,3	405,6	319,7	451,3	238,6	18,5	556,9
2000	2702,6	470,3	493,3	345,3	465,3	267,1	18,1	643,3
2001	3115,1	527,0	571,4	402,5	526,9	325,2	22,7	739,4
2002	3217,0	508,4	596,0	426,1	536,2	350,1	32,8	767,3
2003	3175,7	469,3	591,3	432,2	528,6	351,9	38,1	764,2
2004	2999,6	438,4	568,7	411,8	495,5	336,0	41,0	708,2
2005	2773,0	398,9	531,3	377,5	452,3	309,9	45,5	656,6
2006	2309,4	335,9	434,2	312,7	376,3	259,7	45,3	545,3
2007	1746,6	259,0	331,9	234,0	282,0	194,7	40,2	404,8
2008	1473,8	223,4	302,4	194,3	229,6	185,8	36,4	328,9
2009	1892,7	282,1	415,5	248,7	284,3	204,9	58,5	398,8
w odsetkach								
1999	100,0	15,3	17,3	13,6	19,2	10,2	0,8	23,7
2000	100,0	17,4	18,3	12,8	17,2	9,9	0,7	23,8
2001	100,0	16,9	18,3	12,9	16,9	10,4	0,7	23,7
2002	100,0	15,8	18,5	13,2	16,7	10,9	1,0	23,9
2003	100,0	14,8	16,6	13,6	16,6	11,1	1,2	24,1
2004	100,0	14,6	19,0	13,7	16,5	11,2	1,4	23,6
2005	100,0	14,4	19,2	13,6	16,3	11,2	1,7	23,7
2006	100,0	14,5	18,8	13,5	16,3	11,2	2,0	23,6
2007	100,0	14,8	19,0	13,4	16,1	11,1	2,3	23,2
2008	100,0	15,1	20,5	13,2	15,6	10,8	2,5	22,3
2009	100,0	14,9	22,0	13,1	15,0	10,8	3,1	21,1

Źródło: Bezrobocie rejestrowane w Polsce, I-IV kwartał 2007..., s. 40; ibidem, I-IV kwartał 2008..., s. 40; ibidem, I-IV kwartał 2009..., s. 40

Source: Register unemployment in Poland I-IV quarter 2007..., p. 40; ibidem, I-IV quarter 2008..., p. 40, ibidem, I-IV quarter 2009..., p.40

Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy

Wraz ze spadkiem liczby bezrobotnych, malejący udział notujemy jedynie w odniesieniu do populacji pozostającej bez pracy od 6 do 12 miesięcy (z wyjątkiem 2009 r.), a od 2001 r. – również tych, którzy na zatrudnienie czekają od 12 do 24 miesięcy. Pocięszający jest zwłaszcza spadek udziału tej drugiej grupy. Pozostałe populacje bezrobotnych charakteryzuje pewna zmienność wskaźnika, z tendencją wzrostową w ostatnich kilku latach (poniżej 1 miesiąca, 1-3 miesięcy).

Dla oceny sytuacji bezrobotnych według tego kryterium istotne znaczenie ma ustalenie odsetka osób pozostających bez pracy stosunkowo najdłużej,

tj. 12-24 miesięcy oraz 24 i więcej. Liczba osób długotrwale bezrobotnych od 1998 r. przez kilka następnych lat wzrastała. Była to niepokojąca sytuacja. Na szczęście w ostatnich latach uwidoczniła się tendencja zniżkowa (por. tab. 8). Wobec tego łącznie udział procentowy tych ostatnich grup wynosił w 2009 r. 25,8% i był niższy niż w 1999 r., kiedy to wynosił 38,7%. Oznacza to, że ograniczanie długotrwałego bezrobocia przyniosło ostatnio pozytywny rezultat.

Bezrobocie długotrwałe, tzn. przekraczające okres jednego roku, jest szczególnie kłopotliwe i niebezpieczne. W tym wypadku nie tylko koszty ekonomiczne, lecz i społeczne, jak również skutki psychologiczne są wysoce negatywne. Dla nadal licznej rzeszy długotrwale bezrobotnych i członków ich rodzin, różnorodne następstwa są niezwykle dolegliwe. Często powodują frustracje, sprzyjają różnym postaciom patologii, izolacji społecznej czy wręcz marginalizacji. Jeszcze trudniejsze jest do zniesienia bezrobocie trwające 2 lata i dłużej. Wielu osobom rzeczywiście chętnym do pracy, często już nawet nie stwarza nadziei na powrót do pracy zawodowej. Dobrze więc, że odsetek tej grupy bezrobotnych maleje.

Długotrwale bezrobocie częściej występuje wśród kobiet. W końcu grudnia 2007 roku ponad połowa (64,9%) kobiet zarejestrowanych w urzędach pracy pozostawała bez zatrudnienia przez okres powyżej 12 miesięcy. Wśród mężczyzn w tym samym okresie odsetek długotrwale bezrobotnych wynosił 35,1%. Regionalne rozmieszczenie długotrwale bezrobotnych nie jest równomierne. Najwyższe odsetki długotrwale bezrobotnych np. w IV kwartale 2007 r. wystąpiły w województwach: lubelskim (52,8%), mazowieckim (50,2%), świętokrzyskim (49,7%) i podkarpackim (49,4%). W tym samym czasie stosunkowo najniższe wskaźniki, oscylujące wokół 40% stwierdzono w następujących województwach: lubuskim (37,3%), opolskim (40,2%) oraz dolnośląskim (40,5%). Późniejsze lata przyniosły niewielkie zmiany.

Tabela 8. Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy (stan na koniec roku)

Table 8. The unemployed according to the jobless time (state for the end of the year)

Lata	Ogółem	Według czasu pozostawania bez pracy					
		poniżej 1 miesiąca	1-3	3-6	6-12	12-24	24 miesiące i więcej
1999	2349,8	194,6	362,7	382,0	502,3	429,8	478,5
2000	2702,6	177,2	416,6	417,6	484,0	598,2	609,0
2001	3115,1	198,0	425,1	437,1	548,8	661,4	844,6
2002	3217,0	201,7	395,6	420,2	553,6	655,4	990,5
2003	3175,7	210,9	409,8	394,5	493,5	596,3	1070,6
2004	2999,6	205,5	396,0	366,8	465,9	510,1	1055,2
2005	2773,0	197,0	410,1	369,3	405,0	429,5	962,1
2006	2309,4	164,4	361,7	308,6	335,6	356,3	783,1
2007	1746,6	160,6	313,5	244,2	214,1	243,1	544,1
2008	1473,8	183,9	344,8	333,8	210,0	180,7	320,7
2009	1892,7	197,3	452,4	373,9	380,2	243,2	245,7
w odsetkach							
1999	100,0	8,3	15,4	16,3	21,4	18,3	20,4
2000	100,0	6,6	15,4	15,5	17,9	22,1	22,5
2001	100,0	6,5	13,6	14,0	17,6	21,2	27,1
2002	100,0	6,3	12,3	13,0	17,2	20,4	30,8
2003	100,0	6,7	12,9	12,4	15,5	18,8	33,7
2004	100,0	6,9	13,2	12,2	15,5	17,0	35,2
2005	100,0	7,1	14,8	13,3	14,6	15,5	34,7
2006	100,0	7,1	15,7	13,4	14,5	15,4	33,9
2007	100,0	9,2	17,9	14,0	13,8	13,9	31,2
2008	100,0	12,5	23,4	15,9	14,2	12,2	21,8
2009	100,0	10,4	23,9	19,8	20,1	12,8	13,0

Źródło : Bezrobocie rejestrowane w Polsce. I-IV kwartał 2007..., s.39; ibidem., I-IV kwartał 2008..., s.39; ibidem., I-IV kwartał 2009..., s.39

Source: Register unemployment in Poland I-IV quarter 2007..., p. 39; ibidem, I-IV quarter 2008..., p. 39, ibidem, I-IV quarter 2009...p

Formy pomocy bezrobotnym i ograniczenia bezrobocia

Sytuacja wielu bezrobotnych i członków ich rodzin jest niezwykle trudna, zwłaszcza jeśli nie posiadają prawa do pobierania zasiłku. W tabeli 9 przedstawiono te kategorie bezrobotnych. Przede wszystkim zauważa się duży udział liczebny kobiet. Większość stanowiły osoby poprzednio pracujące, wśród których stosunkowo niewiele stanowili zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy (tzw. zwolnienia grupowe). Wśród bezrobotnych bez prawa do zasiłku zamieszkałych na wsi, relatywnie niewiele posiadało gospodarstwa rolne.

Przez wiele lat najbardziej rozpowszechnioną formą pomocy był zasiłek dla bezrobotnych, stanowiąc najwyższą pozycję po stronie wydatków z funduszy

pracy. Warto przypomnieć, że w 1991 r. prawo do pobierania zasiłku posiadało 79,0% ogółu bezrobotnych, jeszcze w 1996 r. 51,9%, rok później już tylko 30,5% itd. Dane dla okresu objętego badaniem zamieszczono w tabeli 10.

Analiza zmian wartości wskaźnika podanych w tabeli 10 wskazuje, że w tym okresie odsetek uprawnionych do pobierania zasiłku zmniejszył się z 23,6% w 1999 r. do 13,5% w latach 2005 i 2006. Jednakże w latach następnych zaznaczył się wzrost. Aktualnie trudno przewidzieć, na jakim poziomie będzie się kształtował ten wskaźnik w latach następnych.

Przytoczone wyżej wskaźniki pozwalają zauważyć, że zmiany ich poziomu w czasie były ogromne. W porównaniu z danymi za rok 1991 nastąpił przeszło 5,5-krotny spadek udziału uprawnionych do korzystania z tej formy pomocy.

Podstawowa przyczyna przedstawionej wyżej sytuacji tkwi zasadniczo w zmianach przepisów, które nowelizowano m.in. ze względu na nieuzasadnione wykorzystywanie tego świadczenia przez wielu bezrobotnych oraz z powodu ograniczonych możliwości budżetu państwa.

Tabela 9. Wybrane kategorie bezrobotnych bez prawa do zasiłku (stan w końcu roku w tys)

Table 9. Chosen categories of the unemployed without the entitlement to benefit (state in the end of year in thousands)

Lata	Nie posiadający prawa do zasiłku					
	Ogółem	w tym kobiety	Poprzednio pracujący		Zamieszkali na wsi	
			razem	w tym zwolnieni grupowo	razem	w tym posiadający gospodarstwo rolne
1999	1795,7	1063,9	1258,5	98,7	811,3	26,3
2000	2154,0	1253,8	1536,8	111,4	948,4	31,1
2001	2490,8	1378,6	1783,2	123,6	1070,9	38,9
2002	2678,3	1426,7	1939,8	130,2	1123,7	40,5
2003	2697,6	1431,9	1954,3	125,9	1133,3	43,0
2004	2573,8	1385,9	1885,9	107,4	1087,0	44,1
2005	2398,7	1326,5	1762,0	83,4	1026,1	44,6
2006	1998,6	1163,2	1468,5	62,0	8747,7	40,6
2007	1495,9	896,5	1002,9	39,0	675,9	33,9
2008	1202,5	699,7	882,2	22,3	546,9	27,7
2009	1512,7	795,6	1118,8	26,7	669,5	33,6

Źródło: Bezrobocie rejestrowane w Polsce I-IV kwartał 2005 ..., s.31, ibidem, I-IV 2007..., s.31; ibidem, I-IV 2008..., s.31; ibidem, I-IV 2009..., s.31

Source: Register unemployment in Poland I-IV quarter 2005..., p. 31; ibidem, I-IV quarter 2007..., p. 31, ibidem, I-IV quarter 2008...p.31, ibidem, I-IV quarter 2009...p.31

Zmiany uregulowań prawnych i wiele różnych praktycznych działań, w większości niezbędnych i uzasadnionych, doprowadziły jednak do znacznego

pogorszenia warunków materialnych wielu bezrobotnych, a nierzadko i całych rodzin rzeczywiście potrzebujących pomocy państwa. Dotyczy to zwłaszcza niektórych grup społecznych, a także słabiej zagospodarowanych regionów, o mniej zróżnicowanym rynku i relatywnie małej podaży miejsc pracy.

Do takich kategorii jednostek przestrzennych zalicza się przede wszystkim były, tzw. popegeerowskie województwa północnej i zachodniej części kraju. W końcu 2007 r. prawa do zasiłku nie posiadało 1495,9 tys. osób, tj. 85,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Ponad 45% (dokładnie 45,2%) tej populacji bezrobotnych stanowili mieszkańcy wsi.

W nawiązaniu do ogólnej charakterystyki poszczególnych województw, nasuwało się pytanie: jaka jest skala zróżnicowania regionalnego uprawnień do korzystania z tego świadczenia? Odpowiedzi dostarczają dane GUS. Okazuje się, że np. w końcu 2007 r. najniższe udziały uprawnień do pobierania zasiłku posiadały województwa: lubelskie (9,4%) i podlaskie (10,9%), natomiast najwyższe wskaźniki wykazały województwa: warmińsko-mazurskie (19,3%), pomorskie (18,0%) i zachodniopomorskie (17,0%).

Tabela 10. Udział bezrobotnych posiadających prawo do pobierania zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych (stan w końcu roku)

Table 10. Participation of unemployed persons having the right to receive a benefit in the general jobless total (state in the end of year)

Lata	Odsetki	Lata	Odsetki
1999	23,6	2004	14,2
2000	20,0	2005	13,5
2001	20,0	2006	13,5
2002	16,7	2007	14,3
2003	15,1	2008	18,4
		2009	20,1

Źródło : Bezrobocie rejestrowane w Polsce. I-IV kwartał 2007..., s. 47; ibidem, I-IV 2008..., s. 47; ibidem, I-IV 2009..., s. 47

Source: Register unemployment in Poland I-IV quarter 2007..., p. 41; ibidem, I-IV quarter 2008...p.47, ibidem, I-IV quarter 2009...p.47

Wypłacanie zasiłków, chociaż nadal należy do najpowszechniej stosowanych form pomocy (jedynie ułatwiających warunki życia bezrobotnym), nie jest zaliczane do aktywnych metod zapobiegania bezrobociu i ograniczania jego rozmiarów. Najskuteczniejsze są oczywiście wszelkie przedsięwzięcia pozwalające na dalsze utrzymanie już istniejących i tworzenie nowych miejsc pracy. A więc będą to nowe i rozwojowe inwestycje zwiększające liczbę ofert pracy, skierowania na szkolenia przyuczające do zawodu (lub przekwalifikowania), zatrudnianie przy pracach interwencyjnych i robotach publicznych. Istotną rolę spełniają również określone preferencje dla podmiotów zatrudniających ludzi młodych (zwłaszcza absolwentów), kobiety, osoby w starszym wieku, niepełno-

sprawne itp. W tabeli 11 zestawiono dotychczas najczęściej stosowane formy pomocy osobom zarejestrowanym w urzędach pracy. Niestety, ten układ informacji GUS utrzymywał się jedynie do 2004 r. włącznie. Pewne elementy tego układu przedstawiono w tabeli 12.

Tabela 11. Aktywne formy pomocy osobom zarejestrowanym w urzędach pracy w ciągu roku (w tys.)^a

Table 11. Active forms of assistance for persons registered with employment offices in the sequence (in thousands)

Lata	Uczestniczący w szkoleniu	Zatrudnieni przy pracy interwencyjnej	Zatrudnieni przy robotach publicznych	Oferty pracy	W tym	
					Na pracę stałą ^b	W sektorze publicznym
1999	128,4	125,4	68,6	680,8	351,2	147,1
2000	98,6	99,4	50,2	608,1	241,2	120,4
2001	45,6	36,3	26,7	373,5	107,9	72,0
2002	68,7	51,1	33,7	555,7	198,8	122,5
2003	132,4	114,9	100,9	739,4	384,2	204,5
2004	127,7	93,6	75,9	794,0	339,3	193,7

^a Dotyczy osób skierowanych na szkolenia zatrudnionych przy pracach interwencyjnych i skierowanych do robót publicznych.

^b od stycznia 2000 r. prezentowane są oferty na prace subsydionowane.

Źródło: Bezrobocie rejestrowane. I-IV kwartał 2001 ..., s. 3, ibidem, I-IV 2002..., s. 3, ibidem, I-IV 2003..., s. 3, ibidem, I-IV 2004..., s. 3, obliczenia własne

Source: Register unemployment in Poland I-IV quarter 2001..., p. 3; ibidem, I-IV 2002..., p. 3, I-IV 2003...p.3, ibidem, I-IV 2004...p.3, own calculations

Szkolenia stwarzają możliwość zdobycia konkretnych kwalifikacji bądź przekwalifikowania, co w połączeniu z możliwością uzyskania nisko oprocentowanego kredytu (i ewentualnie częściowego umorzenia) – ułatwia zorganizowanie własnej firmy (zwłaszcza małej) albo przyłączenia się do innej, w charakterze wspólnika. Zatrudnienia przy pracach interwencyjnych i robotach publicznych, są nieco mniej efektywne. Wprawdzie zapewniają względnie szybsze uzyskanie zarobków, i to bez potrzeby spłacania ewentualnie zaciągniętego kredytu, jednakże prace te mają zazwyczaj charakter krótkotrwały. Dobrze, jeśli choćby przez pewien czas dają uprawnienia do korzystania z zasiłku. Przeważnie jednak, prędzej czy później, kończą się powrotem do bezrobocia.

Ze względu na ograniczone możliwości finansowe państwa sposoby zwalczania bezrobocia są stosunkowo skromne. Dane tabeli 11 świadczą o tym, że przez kilka lat liczby osób uczestniczących w szkoleniu, zatrudnionych przy pracach interwencyjnych i robotach publicznych – uległy zmniejszeniu. Malą też liczba ofert pracy. Tymczasem bez tworzenia nowych miejsc pracy nie uda

się znacząco zmniejszyć rozmiarów bezrobocia. Dobrze więc, że od 2002 r. zwiększono liczbę bezrobotnych objętych aktywnymi formami ograniczenia tego zjawiska. Wzrosła też liczba ofert pracy, w tym również na pracę stałą. Analizę zmian na rynku pracy w dłuższych przedziałach czasowych utrudniają zmiany zasad rejestrowania bezrobotnych i inne działania. Od 1997 r. za bezrobotnych nie uważa się osób odbywających szkolenia lub staż u pracodawcy, a od 01.06.2004 r. – osób odbywających przygotowanie zawodowe w miejscu pracy. Dane służące do obliczania stopy bezrobocia od 2002 r. nie są więc w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie itd.

Począwszy od 2005 r. GUS rozszerzył informacje o jakości ofert zgłaszanych do urzędów pracy. Interesujące nas dane zestawiono w tabeli 12. Nie mając możliwości uwzględnienia zgłoszeń w poszczególnych miesiącach, dla porównań przyjęto informacje dotyczące z końca grudnia. Warto jednak dodać, że np. w końcu 2007 r. ogólna liczba ofert wahała się od 44,5 tys. w grudniu do 79,6 tys. w sierpniu, najmniejsza liczba ofert na staże również była w grudniu (2575), największa w lipcu (6754), miejsc przygotowania zawodowego – w grudniu (519) i w marcu (2609), dla osób w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki w grudniu (149) i w kwietniu (920).

Biorąc pod uwagę dane z końca grudnia, do 2007 r. włącznie widzimy dynamiczny wzrost ogólnej liczby ofert, a także zgłoszeń na staże. W pozostałych rubrykach tej tabeli dostrzegamy zmieniające się liczby. Uwagę zwraca jednak malejąca liczba ofert w ostatnich dwóch latach, co nie dotyczy jedynie skierowania na staże w 2009 r.

Tabela 12. Oferty pracy zgłoszone do urzędów pracy (stan w końcu grudnia)

Table 12. Job offers reported to employment offices (state in the end of december)

Lata	Ogółem	Z liczby ogółem		
		staże	miejsca przygotowania zawodowego	dla osób w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki
2005	17 542	1017	440	99
2006	30 707	1720	843	187
2007	44 484	2575	519	149
2008	30 044	1891	546	134
2009	21 252	2206	42	82

Źródło: *Bezrobocie rejestrowane w Polsce*, I-IV kwartał 2007, GUS, Warszawa 2008, s. 37; *ibidem*, I-V kwartał 2009, GUS, Warszawa 2010, s. 37

Source: Register unemployment in Poland I-IV quarter 2007, GUS, Warsaw 2008, p. 37 *ibidem*, I-IV quarter 2009, GUS, Warsaw 2010, p.37

W całym IV kwartale 2007 r. pracodawcy zgłosili do urzędów pracy łącznie 353,0 tys. ofert, w tym 21,1% z sektora publicznego. Spośród wszystkich

ofert 14,0% dotyczyło stażu, 4,8% przygotowania zawodowego w miejscu pracy, 2,7% było skierowanych do osób niepełnosprawnych, a 1,6% do osób, które w okresie ostatnich 12 miesięcy ukończyły naukę. Zgłaszane oferty nie były w pełni wykorzystane. Przykładowo, w końcu grudnia 2007 r. urzędy pracy dysponowały ofertami zatrudnienia dla 44,5 tys. osób. W tej liczbie mieściło się 19,9 tys. ofert niewykorzystanych dłużej niż 1 miesiąc (829 dotyczyło staży, 230 – miejsc przygotowania zawodowego w miejscu pracy, 42 – dla osób, które w okresie 12 miesięcy ukończyły naukę).

Chociaż z reguły narzeka się na zmniejszającą się liczbę zgłaszanych ofert, to i tak z różnych powodów nie są one w pełni wykorzystywane. Tak było również w latach 2008-2009.

Podsumowanie

Rynek pracy w Polsce wciąż cechuje wiele zagrożeń. Jedną z najistotniejszych jego słabości jest zbyt mała liczba ofert pracy, zwłaszcza stałego zatrudnienia. Innymi, dość istotnymi słabościami rynku pracy są: duży udział kobiet i młodzieży wśród bezrobotnych, stosunkowo niski poziom ich wykształcenia, wysoki udział bezrobocia długookresowego, niezmiennie wysoka stopa bezrobocia na obszarach wiejskich oraz wielkie regionalne zróżnicowanie.

Zatem bezrobocie, mimo pewnych symptomów poprawy w ostatnich kilku latach, nadal pozostaje ważnym i trudnym do rozwiązania problemem. Nie należy się więc uspokajać tym, że ma ono również pozytywne strony, bo wpływa na racjonalizację zatrudnienia, podnosi dyscyplinę pracy, mobilizuje bezrobotnych do podnoszenia kwalifikacji i zdobywania nowych umiejętności. Aspekty dezaktywizacji zawodowej mogłyby odegrać pozytywną rolę, gdyby ogólne rozmiary, zwłaszcza bezrobocie długotrwałe, były mniejsze. O ile krótka przerwa w pracy zawodowej może wywrzeć pozytywny wpływ na bezrobotnego, o tyle długo trwające bezrobocie przynosi niemal wyłącznie straty, i to zarówno poszczególnym jednostkom, jak i całej gospodarce.

Z przedstawionej wyżej sytuacji wynika, że istnieje ciągła potrzeba ograniczenia i przynajmniej częściowego zmniejszenia rozmiarów tego zjawiska. Istnieje wiele programów ograniczania bezrobocia i stale powstają nowe. Jednakże bezrobocie nadal utrzymuje się na wysokim poziomie. Jeśli więc programy te nie przynoszą oczekiwanych rezultatów, to można wnioskować, iż są nieskuteczne albo brakuje woli lub środków na ich realizację.

Utrzymująca się na rynku pracy sytuacja nie pozostawia żadnych wątpliwości, iż niezbędne jest podejmowanie różnorodnych działań zmierzających do wyraźnego ograniczenia rozmiarów bezrobocia i jego dolegliwości. Ogromne wyzwania stoją przed władzami państwowymi, samorządem terytorialnym i innymi podmiotami. Ożywieniem procesów rozwojowych i zwalczaniem różnorodnych patologii powinni być zainteresowani wszyscy: rząd, samorząd tery-

toriałny, organizacje pozarządowe, istniejące przedsiębiorstwa i sami bezrobotni. Tym ostatnim potrzeba nie tylko więcej środków finansowych, lecz także innowacyjnego myślenia i więcej przedsiębiorczości.

Pewną szansą dla Polski i poszczególnych regionów powinna się stać integracja z Unią Europejską. Przynależność do UE ułatwia zwalczanie bezrobocia, głównie przez możliwość uzyskania środków z funduszy strukturalnych i społecznych. Poza tym nasz kraj stał się atrakcyjny dla inwestorów zagranicznych, co sprzyja tworzeniu nowych stanowisk pracy. Dotychczas pracujący i bezrobotni uzyskali dostęp do europejskiego rynku pracy. Z tych możliwości skorzystały setki tysięcy osób. Główne działania powinny jednak polegać na utrzymaniu istniejących i tworzeniu nowych stanowisk pracy.

Na zakończenie warto choćby tylko wspomnieć o tym, że z jednej strony mamy do czynienia niekiedy z trudną sytuacją wielu bezrobotnych i członków ich rodzin, a z drugiej – z niechętnym przyjmowaniem ofert pracy. Wielu rzekomo bezrobotnych podejmuje prace w tzw. szarej strefie, która według wiarygodnych szacunków obejmuje 9-10% ogółu zatrudnionych. Z tych powodów wiele podmiotów bezskutecznie poszukuje chętnych do pracy. Coraz częściej pojawiają się pytania czy w danej gminie lub w określonym powiecie rzeczywiście istnieje bezrobocie? Najprawdopodobniej niezbędne okażą się pogłębione i wszechstronne badania wszystkich aspektów bezrobocia i zbudowania na tej podstawie kompleksowego programu ograniczenia tego zjawiska lub kilku oddzielnych programów poświęconych np. bezrobociu młodzieży, kobiet, mieszkańców wsi, regionów o najwyższej stopie bezrobocia, bezrobociu długotrwałemu. Należy wyrazić nadzieję, iż najnowsze regulacje prawne i podejmowane działania przez resort pracy i polityki socjalnej, skutecznie przyczynią się do dalszego ograniczenia rozmiarów bezrobocia.

Bibliografia

1. Bernais J. (1996), *Klasyfikacja metod i środków przeciwdziałania bezrobociu*, „Rynek Pracy” nr 4, Warszawa.
2. *Bezrobocie rejestrowane w Polsce*. I-IV kwartał 1999, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, GUS, Warszawa.
3. Borkowska S. (2002), *Rynek pracy a gospodarka oparta na wiedzy*, w: J. Auleytner (red), *O roztropną politykę społeczną*, PTPS, Katowice-Warszawa.
4. Chłoń A., Grabowski M. (2000), *Uwarunkowania rozwoju regionalnych rynków pracy*, IBiGR, Gdańsk.
5. Golinowska S. (1999), *Tworzenie nowych miejsc pracy i restrukturyzacja ekonomiczna*, „Polityka Społeczna” nr 1, Warszawa.
6. Kabaj M. (2000), *Program przeciwdziałania ubóstwu i bezrobociu*, IPiSS, Warszawa.

7. Kabaj M. (2001), *Badanie bezrobocia długotrwałego*, IPISS, Warszawa.
8. Knapińska M. (2008), *Transformacja zasobów pracy w Polsce w latach 1990-2006*, „Polityka Społeczna” nr 2, Warszawa.
9. Kowalczyk E. (2008), *Człowiek wobec bezrobocia*, „Przegląd Organizacji” nr 4, Warszawa.
10. Kryńska E. (2000), *Polityka gospodarcza państwa a zapobieganie i zwalczanie bezrobocia*, „Polityka Społeczna” nr 1, Warszawa.
11. Kwiatkowski E. (2002), *Bezrobocie – podstawy teoretyczne*, PWN, Warszawa.
12. „Mały Rocznik Statystyczny” 2007, 2010, GUS, Warszawa.
13. Padowicz W. (2000), *Rosnące bezrobocie i kryzys zatrudnienia w Polsce*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” nr 1, Warszawa.
14. Psyk-Piotrowska E. (1998), *Bezrobocie i pauperyzacja środowisk dawnych PGR w Polsce*, „Więś i Rolnictwo” nr 3, Warszawa.
15. Socha M., Sznajderska U. (2000), *Strukturalne podstawy bezrobocia w Polsce*, PWN, Warszawa.
16. Turowicz J., Wójcik P. (2007), *Konwergencja bezrobocia w Polsce w latach 1999-2006*, „Gospodarka Narodowa” nr 10, Warszawa.
17. Wawrzyniak K. (2002), *Bezrobocie wśród osób w wieku do 24 lat w Polsce oraz w krajach Unii Europejskiej*, „Wiadomości Statystyczne” nr 11, Warszawa.
18. Wieczorek P. (2003), *Bezrobocie w Polsce i państwach Unii Europejskiej*, „Wiadomości Statystyczne” nr 6, Warszawa.
19. Zakrzewski W. (2003), *Bezrobocie oraz formy aktywizacji bezrobotnych w województwie warmińsko-mazurskim*, „Wiadomości Statystyczne” nr 2, Warszawa.
20. Zdrojewski E. Z. (1994), *Zróżnicowanie stopy bezrobocia w układzie wojewódzkim*, w: J. Falkowski, M. Jasiulewicz (red), *Restrukturyzacja państwowych gospodarstw w świetle doświadczeń ogólnopolskich*, WSI, Koszalin.
21. Zdrojewski E. Z. (1996), *Bezrobocie na Wybrzeżu*, „Wiadomości Statystyczne” nr 7, Warszawa.
22. Zdrojewski E. Z. (1998), *Zmiany stanu i struktury bezrobocia w makroregionie północnym*, „Przegląd Zachodniopomorski” nr 3, Szczecin.
23. Zdrojewski E. Z. (2003), *Rozmiary i struktura bezrobocia w Polsce*, w: A. Organiściak-Krzykowska (red), *Problemy społeczne regionów*, UW-M, Olsztyn.
24. Zdrojewski E. Z. (2005), *Regiony o najwyższej stopie bezrobocia*, „Wiadomości Statystyczne” nr 5, Warszawa.

ANALYSIS OF CHANGES IN THE SIZE OF UNEMPLOYMENT IN POLAND

The primary goal of this paper is to portraying the sizes of changes of the structure and spatial diversifying of the unemployment in Poland. Temporal dividing lines constitute years 1999 - 2009, that is current administrative arrangement. The article was made on the basis of unabridged statistical data, and it is presenting meaning of the measure of the GUS publication, especially from series „Register unemployment in Poland ...”.
Key words: unemployment, register unemployment.